

Interceptarea convorbirilor telefonice în Republica Moldova: progres sau regres?

Sorina MACRINICI

Vladislav GRIBINCEA

DOCUMENT ANALITIC

**INTERCEPTAREA CONVORBIRILOR TELEFONICE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA:
PROGRES SAU REGRES?**

Autori:

Sorina MACRINICI

Vladislav GRIBINCEA

Chișinău, 2015

Conținut

Introducere	7
Constatările CtEDO în hotărârea Iordachi și alții c. Moldovei	9
Noile prevederi legislative din 2012	11
Practica de interceptare	13
a. Numărul de autorizații de interceptare	13
b. Controlul judiciar	14
c. Informarea persoanelor despre interceptare	15
d. Regulile de stocare, distrugere și arhivare	16
e. Controlul parlamentar	17
f. Inițiative legislative relevante	18
Concluzii	19
Recomandări	21

Introducere

La 14 septembrie 2009, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea *Iordachi și Alții c. Moldovei*,¹ în care a constatat că legislația cu privire la interceptarea convorbirilor nu conținea garanții suficiente și că numărul de autorizări ale interceptărilor convorbirilor telefonice era foarte înalt.

După hotărârea *Iordachi*, în 2012 legislația a fost modificată, înăspriind condițiile pentru efectuarea interceptărilor. Cu toate acestea, numărul de demersuri de autorizare a interceptărilor a crescut constant, iar rata autorizărilor a rămas la fel de înaltă – circa 98% anual. Aceasta poate fi un rezultat al faptului că judecătorii de instrucție nu examinează suficient necesitatea interceptărilor și caracterul de excepție al acestora, precum și proporționalitatea acestei măsuri cu viața privată a persoanelor.

Chiar și după modificarea legislației în 2012, persoanele interceptate sunt rareori informate despre interceptări. Aceasta se întâmplă din cauză că procurorii continuă să nu informeze judecătorii de instrucție privind rezultatele interceptărilor. În această situație, judecătorii de instrucție se află în imposibilitatea de efectuare a controlului judiciar și de informare a persoanei interceptate. Dar și noua legislație nu obligă judecătorul de instrucție să informeze persoana că convorbirile sale au fost interceptate atunci când constată ilegalitatea interceptării. De asemenea, legislația nu menționează circumstanțele în care poate fi amânată informarea persoanei. Având în vedere numărul mare de demersuri și autorizări de interceptare emise, precum și neinformarea sau informarea întârziată a persoanei interceptate, se poate spune că persoanele interceptate nu pot reacționa eficient la ingerințele în viața lor privată.

Legislația permite procurorilor să anexeze la dosarul penal doar stenogramele înregistrării pe care le consideră importante pentru cauza penală, ceea ce ridică întrebări cu privire la accesul egal al părții apărării la toate materialele din dosar. Acest lucru lasă spațiu pentru abuz și poate reduce posibilitățile de apărare. Lipsa informațiilor cu privire la numărul de înregistrări păstrate și distruse de către procurori, care sunt confidențiale, ridică dubii rezonabile, îndeosebi având în vedere numărul mare de interceptări. Este îngrijorătoare și lipsa de spații securizate în unele judecătoria în care sunt păstrate originalele interceptărilor.

Controlul parlamentar al interceptărilor convorbirilor nu este transparent. Raportul anual al Procurorului General prezentat Parlamentului nu este publicat, pe motiv că constituie secret de stat, deși o mare parte din informațiile prezentate în acesta reprezintă informații de interes general.

¹ CtEDO, *Hotărârea Iordachi și alții c. Moldovei*, hotărâre din 10 februarie 2009.

Conform paginii web a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, care monitorizează executarea hotărârilor CtEDO de către statele membre, până în decembrie 2015, Guvernul Republicii Moldova nu a prezentat vreun plan de acțiuni în ceea ce privește executarea hotărârii *Iordachi și Alții c. Moldovei*.²

² CtEDO, *Hotărârea Iordachi și alții c. Moldovei*, hotărâre din 10 februarie 2009.

Constatările CtEDO în hotărârea Iordachi și alții c. Moldovei

În hotărârea *Iordachi și alții c. Moldovei*,³ CtEDO a constatat că legislația națională cu privire la interceptarea convorbirilor telefonice nu conținea garanții suficiente împotriva abuzurilor. CtEDO a stabilit că, deși legislația moldovenească adoptată după 2003 era mai clară decât cea anterioară în privința interceptărilor telefonice, totuși sistemul existent în anul 2009 nu era compatibil cu CEDO. CtEDO a analizat atât condițiile pentru efectuarea interceptării, cât și modul de efectuare a controlului judiciar.

Referitor la condițiile pentru efectuarea interceptării, CtEDO a constatat că legislația nu definea suficient de clar caracterul infracțiunilor pentru care puteau fi eliberate autorizații de interceptare, întrucât mai mult de jumătate din infracțiunile prevăzute de CP făceau parte din această categorie; legea nu definea suficient de clar categoriile de persoane convorbirile cărora puteau fi interceptate; nu exista un termen-limită clar al măsurii de autorizare a interceptării; legea reglementa în mod vag situațiile și circumstanțele în care putea fi autorizată această măsură.

În ceea ce privește interceptarea telefonică propriu-zisă, CtEDO a constatat că, deși legea prevedea efectuarea unui control judiciar, rolul judecătorului era limitat doar la autorizarea măsurii de interceptare, întrucât legea nu prevedea obligativitatea informării judecătorului de instrucție despre rezultatele interceptării și nu-i impunea controlul modului de efectuare a interceptării; legea nu stabilea modul în care erau examinate, păstrate și distruse rezultatele interceptării; legea nu institua un mecanism efectiv de control parlamentar în ceea ce privește respectarea legislației cu privire la interceptare, iar legislația nu reglementa ceea ce se întâmplă în cazul înregistrării convorbirii dintre client și avocatul său; precum și că legea nu prevedea că interceptarea putea fi aplicată doar cu titlu de excepție, în cazul în care acumularea probelor prin alte mijloace era imposibilă. În opinia CtEDO, acest lucru, analizat prin prisma numărului extrem de mare de autorizări (în 2005 - 98.81%, în 2006 - 97.93% și în 2007 - 99.24%), era deosebit de îngrijorător.

³ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=iordachi&StateCode=&SectionCode.

Noile prevederi legislative din 2012

În urma hotărârii *Iordachi și alții c. Moldovei*, în 2012, legislația Republicii Moldova a fost modificată prin introducerea unui capitol separat în Codul de procedură penală dedicat activității speciale de investigare⁴ și prin adoptarea unei noi Legi cu privire la activitatea specială de investigații.⁵ Noile prevederi legislative limitează considerabil posibilitățile de interceptare nejustificată a convorbirilor, în special prin următoarele reglementări:

- natura infracțiunilor care pot fi investigate prin recurgerea la interceptare - lista infracțiunilor pentru care se permite interceptarea convorbirilor este prevăzută exhaustiv în alin. (2) al art. 132⁸ din Codul penal. În urma extinderii listei în 2013⁶ și 2014,⁷ infracțiunile eligibile pentru interceptarea convorbirilor reprezintă aproximativ o treime din toate infracțiunile prevăzute de Codul penal;
- categoriile de persoane ale căror convorbiri pot fi interceptate - în conformitate cu alin. (3) al art. 132⁸ din Codul de procedură penală, interceptarea este posibilă doar în privința bănuțitului, învinutului, acuzatului sau a persoanelor a căror identitate nu a fost stabilită, dar despre care există suficiente date care să confirme că sunt implicate în activități infracționale. În 2014, legea a introdus posibilitatea de a autoriza interceptarea convorbirilor telefonice la cererea victimei, a părții vătămăte, a rudelor, a membrilor familiei sale și a martorului, în cazul în care există un pericol iminent pentru viața, sănătatea lor, dacă este necesar de a preveni o infracțiune sau dacă există un risc clar de pierdere ireparabilă sau de denaturare a probelor.⁸ Legiuitorul a interzis dispunerea și interceptarea convorbirilor telefonice între avocat și clientul său cu privire la relațiile de asistență juridică.⁹ În același timp, în cazul în care întâmplător este interceptată o convorbire telefonică dintre avocat și clientul său, se interzice stenografierea acesteia¹⁰;
- termenul-limită pentru autorizarea interceptării - noile prevederi limitează interceptarea telefonică la 30 de zile, termen care poate fi extins cel mult până la 6 luni, iar fiecare extindere poate fi dispusă pentru maxim 30 de zile.¹¹ La expirarea a 6

⁴ Legea nr. 66 din 5 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, p. 48 și 49.

⁵ Legea nr. 59 din 29 martie 2012 privind activitatea specială de investigații.

⁶ Legea nr. 270 din 7 noiembrie 2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, art. II, p. 3.

⁷ Legea nr. 39 din 29 mai 2014 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, p. 8.

⁸ Art. 132⁸ alin. (4) din Codul de procedură penală.

⁹ Art. 132⁴ alin. (10) din Codul de procedură penală.

¹⁰ Art. 132⁹ alin. (9) din Codul de procedură penală.

¹¹ Art. 132⁴ alin. (7) din Codul de procedură penală.

luni, se interzice o nouă interceptare telefonică în același temei și la același subiect, cu excepția cazului în care apar circumstanțe noi¹²;

- circumstanțele în care poate fi aplicată interceptarea - interceptarea convorbirilor telefonice poate fi efectuată numai în cadrul urmăririi penale.¹³ În conformitate cu alin. (2) art. 132¹ din Codul de procedură penală, activitatea specială de investigație poate fi aplicată numai în cazul în care sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- (1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;
- (2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;
- (3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Judecătorul de instrucție poate autoriza utilizarea datelor obținute în timpul interceptărilor telefonice în cadrul altei anchete penale, în cazul în care infracțiunea comisă este de aceeași natură; în cazuri de terorism; în cazuri de crimă organizată sau infracțiuni împotriva securității statului, dar nu mai târziu de 3 luni din momentul în care datele au devenit disponibile.¹⁴

¹² Aceleași reguli se aplică în cazul utilizării agenților sub acoperire sau în caz de investigare a faptelor legate de urmărirea penală a crimei organizate și finanțării terorismului, precum și pentru căutarea învinutului.

¹³ Art. 132¹ alin. (1) din Codul de procedură penală și art. 18 alin. (3) din Legea privind activitatea specială de investigații.

¹⁴ Art. 132⁵ alin. (9) din Codul de procedură penală.

Practica de interceptare

Deși au fost operate modificări în legislație menite să garanteze respectarea drepturilor omului la efectuarea interceptărilor, în practică, interceptarea convorbirilor telefonice are loc cu mai multe deficiențe. Acestea sunt evidențiate prin numărul extrem de mare de autorizații de interceptare admise de judecătorii de instrucție, modul în care are loc controlul judiciar post-interceptare, felul în care persoanele sunt informate că au fost interceptate, stocarea și distrugerea materialelor obținute în urma interceptării și lipsa de transparență a controlului parlamentar.

a. Numărul de autorizații de interceptare

Interceptările telefonice pot fi efectuate numai după autorizarea demersurilor înaintate de procurori de către judecătorul de instrucție. Deși încă în 2009 în hotărârea *Iordachi și alții c. Moldovei*, CtEDO a constatat recurgerea prea frecventă la interceptarea convorbirilor și rata deosebit de mare de interceptări autorizate de către judecătorii de instrucție, datele statistice oficiale confirmă că, între timp, situația nu s-a îmbunătățit. Anual, judecătorii de instrucție admit constant circa 98% din demersurile de interceptare a convorbirilor examinate. Acest procentaj nu s-a schimbat după emiterea hotărârii *Iordachi și alții* și modificarea legislației în 2012.

Mai mult, numărul demersurilor de interceptare înaintate de procurori a crescut considerabil. De exemplu, în 2012, când au fost operate modificările legislative, numărul de demersuri (5,029) a crescut cu circa 40% față de 2011 (3,586). În anul 2014, tendințele de creștere s-au accentuat: numărul de demersuri de interceptare (5,952) a înregistrat o creștere de peste 100% comparativ cu 2013 (2,915) și este chiar mai mare decât numărul de demersuri examinate înainte de modificarea Codului de procedură penală în 2012 (5,029). În prima jumătate a anului 2015, numărul de demersuri din partea procurorilor a crescut cu circa 55% comparativ cu 2014. Aceste cifre sunt deosebit de alarmante și sugerează că autorizarea demersurilor de interceptare este aproape automată. După cum a menționat și CtEDO în 2009, constatare care este valabilă până în prezent, „aceste cifre arată că sistemul de supraveghere secretă în Republica Moldova este, puțin spus, supra-folosit”.¹⁵

¹⁵ CtEDO, *Iordachi și alții c. Moldovei*, hotărâre din 10 februarie 2009, para. 52.

Tabel: Statistici privind demersurile de autorizare a interceptării convorbirilor telefonice examinate de judecătoria de instrucție în 2006, 2009 – 30 iunie 2015¹⁶

Anul	Demersuri examinate	Variația nr. de demersuri față de anul precedent	Demersuri admise	% demersurilor admise din cele examinate
2006	1,931	-	1,891	97.9%
2009	3,848	+199%	3,803	98.8%
2010	3,890	+1.1%	3,859	99.2%
2011	3,586	- 7.8%	3,539	98.7%
2012	5,029	+40.23%	4,911	97.6%
2013	2,915	-42.03%	2,876	98.66%
2014	5,952	+104.18%	5,861	98.47%
1 ianuarie – 30 iunie 2015	4,635	+55.7%	4,521	97.5%

După cum a constatat CtEDO, „*acest lucru ar putea, în mod rezonabil, indica faptul că judecătoria de instrucție nu iau în considerație necesitatea de a justifica, în mod obligatoriu, autorizarea măsurilor de supraveghere secretă*”.¹⁷

b. Controlul judiciar

În termen de 24 de ore de la expirarea perioadei pentru care a fost autorizată interceptarea, OUP sau procurorul sunt obligați să perfecteze un proces-verbal cu privire la interceptare și stenogramele relevante ale interceptărilor.¹⁸ Procurorul decide care stenograme sunt importante pentru cauza penală și dacă trebuie să fie transcrise separat și atașate la dosarul penal.¹⁹ Celelalte înregistrări nu sunt anexate la dosarul penal și, prin urmare, nu sunt prezentate părții apărării, ceea ce ridică întrebări cu privire la accesul egal la materialele din dosarele penale și eficiența dreptului la apărare.

În termen de 48 de ore de la expirarea perioadei pentru care a fost autorizată interceptarea, procurorul trebuie să trimită procesul-verbal și înregistrările originale judecătorului de instrucție. Judecătorul trebuie să verifice respectarea cerințelor legale de interceptare.²⁰ În caz de încălcare evidentă a drepturilor omului ca urmare a interceptărilor, judecătorul de instrucție trebuie să anuleze măsurile luate. Această decizie este definitivă.²¹

Deși procurorul este obligat să informeze judecătorul de instrucție despre rezultatele interceptării și să-i prezinte procesul-verbal, stenograma și materialul înregistrat, în practică

¹⁶ Datele au fost obținute din rapoartele anuale statistice prezentate de către instanțele de judecată către Departamentul de Administrare Judecătorească.

¹⁷ CtEDO, *Iordachi și alții c. Moldovei*, hotărâre din 10 februarie 2009, para. 51.

¹⁸ Art. 132° alin. (7) din Codul de procedură penală.

¹⁹ Art. 132° alin. (12) din Codul de procedură penală.

²⁰ Art. 132° alin. (15) din Codul de procedură penală.

²¹ Art. 132° alin. (6) din Codul de procedură penală.

aceasta nu se întâmplă în toate cazurile.²² Mai frecvent informarea are loc în orașele Chișinău, Bălți și Cahul, în timp ce în alte regiuni ale țării cerința informării este practic neglijată.²³ Prin urmare, într-o parte din cazurile de interceptare a convorbirilor nu are loc controlul judiciar al legalității acestora. Nu există date statistice publice în câte cazuri procurorii au informat judecătorii de instrucție despre rezultatele interceptărilor, și în câte cazuri nu au respectat această obligație.

c. Informarea persoanelor despre interceptare

Legea cu privire la activitatea specială de investigații prevede dreptul fiecărei persoane care a fost supusă măsurii speciale de investigație de a fi informată despre aceasta.²⁴ După comunicarea privind interceptarea, persoana poate lua cunoștința de procesul-verbal privind interceptarea, de înregistrări, precum și de încheierea judecătorului de instrucție cu privire la legalitatea măsurii efectuate.²⁵ Chiar și așa, persoana va lua cunoștința doar de acele materiale pe care procurorul le-a considerat relevante pentru urmărirea penală (a se vedea mai sus analiza cu privire la controlul judiciar).²⁶ Cu toate acestea, potrivit Codului de procedură penală, judecătorul de instrucție este obligat să informeze persoana a cărei interceptări telefonice au fost ascultate doar în cazul în care, în urma controlului judiciar, s-a stabilit că interceptarea a fost în conformitate cu cerințele legale.²⁷ Nu există nicio obligație legală a judecătorului de a informa persoana în cazul în care interceptarea a fost efectuată contrar legii. Prin urmare, această persoană nu va afla niciodată că a fost interceptată ilegal.

Cu toate că și până la modificarea Codului de procedură penală în 2012 exista dreptul persoanei de a fi informată despre interceptare, aceasta se întâmpla în extrem de puține cazuri. De atunci, situația nu s-a schimbat radical. În mod rezonabil, judecătorii de instrucție sunt în imposibilitatea de a informa persoanele interceptate, întrucât aceștia nu sunt informați în mod adecvat de procurori cu privire la rezultatele interceptărilor (a se vedea mai sus analiza cu privire la controlul judiciar).

Mai mult decât atât, judecătorul poate amâna momentul informării persoanei, dar nu mai târziu de momentul încetării urmăririi penale.²⁸ Legea nu prevede motivele pentru care judecătorul poate amâna informarea despre interceptare. În practică, există multe cazuri în care persoana este informată cu întâzieri semnificative.²⁹ Având în vedere numărul mare de interceptări și lipsa informațiilor despre numărul celor constatate ilegale de judecătorul de instrucție, acest fapt este deosebit de îngrijorător.

²² Informație obținută în cadrul interviurilor cu judecătorii de instrucție în februarie 2015.

²³ Informație obținută în cadrul interviurilor cu judecătorii de instrucție în februarie 2015.

²⁴ Art. 4 alin. (1) din Legea nr. 58 din 29 martie 2012 privind activitatea special de investigații.

²⁵ Art. 132⁵ alin. (8) din Codul de procedură penală.

²⁶ Art. 132⁹ alin. (12) din Codul de procedură penală.

²⁷ Art. 132⁵ alin. (7) din Codul de procedură penală.

²⁸ Art. 132⁵ alin. (7) din Codul de procedură penală.

²⁹ Informație obținută în cadrul interviurilor cu judecătorii de instrucție în februarie 2015.

d. Regulile de stocare, distrugere și arhivare

Materialele obținute în urma interceptărilor se păstrează atât la judecătorul de instrucție, cât și la procuror. Pe de o parte, judecătorii de instrucție primesc de la procurori toate datele și informațiile în original obținute în urma interceptărilor, care trebuie să fie arhivate în spații securizate.³⁰ Această informație nu este disponibilă pentru bănuțit, învinuit sau pentru avocatul apărării. Este îngrijorătoare lipsa spațiilor special amenajate în anumite instanțe judecătorești, care ar oferi o securitate adecvată pentru păstrarea rezultatelor interceptării. Păstrarea înregistrărilor interceptărilor telefonice în locuri nesecurizate poate afecta dreptul la viață privată al persoanelor interceptate. După un an din momentul în care hotărârea judecătorească a devenit irevocabilă, informațiile obținute în rezultatul interceptării trebuie să fie distruse de către procuror în baza deciziei judecătorului de instrucție.³¹

În același timp, o copie a materialelor de interceptare este păstrată de către procurorul responsabil de urmărirea penală.³² În cursul urmării penale, procurorul este responsabil de depozitarea materialelor și rezultatelor interceptărilor telefonice care sunt anexate la materialele cauzei penale.³³ Procurorul decide care stenograme sunt importante pentru cauza penală și doar aceste informații sunt anexate la dosarul penal și comunicate avocatului apărării. Pe durata urmării penale, în timpul controlului judiciar al legalității interceptării, judecătorul de instrucție trebuie să decidă care înregistrări urmează să fie distruse și desemnează persoana responsabilă, care, de obicei, este un procuror. Această acțiune trebuie să fie înregistrată într-un proces-verbal separat, atașat la materialele dosarului.³⁴

Procuratura Generală a elaborat un ghid care oferă reguli pentru păstrarea, distrugerea și arhivarea materialelor obținute în timpul activității speciale de investigații. Acest ghid, precum și informațiile despre numărul de înregistrări păstrate, distruse și arhivate de către procurori sunt confidențiale.³⁵

Lipsa informațiilor publice privind numărul de înregistrări stocate de procurori, cumulată cu numărul mare de interceptări și faptul că procurorii nu întotdeauna informează judecătorii privind rezultatele interceptărilor pot să ridice dubii rezonabile cu privire la modul de arhivare și distrugere a înregistrărilor de către procurori. Subliniem că, potrivit jurisprudenței CtEDO,³⁶ stocarea datelor cu caracter personal reprezintă în sine o atingere adusă vieții private, indiferent dacă aceste date au fost sau nu folosite vreodată.

O altă preocupare este necesitatea de a asigura securitatea înregistrărilor în cursul urmării penale.³⁷ În 2012, mass-media a făcut publice câteva interceptări telefonice făcute

³⁰ Art. 132⁹ alin. (13) din Codul de procedură penală.

³¹ Art. 132⁵ alin. (11) din Codul de procedură penală.

³² Art. 132⁵ alin. (10) din Codul de procedură penală.

³³ Art. 132⁹ alin. (14) din Codul de procedură penală.

³⁴ Art. 132⁹ alin. (15) din Codul de procedură penală.

³⁵ Informații furnizate de Procuratura Generală la 16 aprilie 2015.

³⁶ CtEDO, *Amman c. Elveției*, hotărâre din 16 februarie 2000.

³⁷ În *Craxi c. Italiei*, hotărâre din 17 iulie 2003, CtEDO a constatat că diseminarea în ziare a informațiilor colectate de o autoritate publică, în condițiile în care aceste ziare ar fi obținut aceste informații de la autoritatea publică fără garanții procedurale, constituie o încălcare a articolului 8 CEDO.

în cadrul urmăririi penale a unor înalți demnitari de stat, cum ar fi prim-ministrul și șeful Inspectoratului Fiscal de Stat la acel moment.³⁸

e. Controlul parlamentar

În fiecare an, până la mijlocul lunii februarie, Procurorul General trebuie să prezinte Comisiei parlamentare securitate națională, apărare și ordine publică (Comisia parlamentară) un raport cu privire la măsurile speciale de investigație (inclusiv interceptările convorbirilor). Raportul trebuie să includă numărul de măsuri autorizate, numărul de măsuri anulate și rezultatele măsurilor speciale de investigație. Comisia parlamentară are dreptul de a solicita informații suplimentare, cu excepția materialelor din dosare.³⁹ Rapoartele au fost prezentate Comisiei parlamentare, dar niciodată nu au fost făcute publice.

La 2 iunie 2015, Comisia parlamentară a organizat o întâlnire cu autoritățile implicate în activități speciale de investigații (Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Centrul Național Anticorupție, Serviciul de Informare și Securitate, Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Serviciul Vamal, Departamentul Instituțiilor Penitenciare), unde au fost discutate aspectele practice privind aplicarea activității speciale de investigație. Parlamentul a publicat un comunicat de presă, fără a oferi informații mai detaliate privind măsurile speciale de investigație în țară.⁴⁰

După emiterea hotărârii *Iordachi și alții*, autoritățile nu au luat măsuri pentru a consolida mecanismul de control parlamentar asupra aplicării activității speciale de investigații. Raportul prezentat de Procuratura Generală conține unele informații care sunt considerate secret de stat.⁴¹ Cu toate acestea, în afară de informațiile considerate secret de stat, raportul conține informații de interes general, cum ar fi numărul de măsuri autorizate și numărul de măsuri anulate. Aceste date statistice pot fi publicate, deoarece nu pot afecta securitatea statului. Mai mult decât atât, legea prevede că Comisia parlamentară nu poate solicita materialele dosarelor și presupunem că raportul nu conține date cu caracter personal, întrucât nu este necesară divulgarea acestora parlamentarilor. Considerăm că acest raport ar trebui să includă, de asemenea, date privind numărul de interceptări efectuate fără autorizația judecătorului de instrucție; numărul de interceptări care nu îndeplinesc cerințele legale și cele anulate în urma controlului judiciar, numărul de persoane care au fost și care nu au fost informate cu privire la interceptările telefonice; numărul de cazuri în care informarea despre interceptare a fost amânată de către judecătorul de instrucție; numărul de interceptări stocate și distruse de către procurori; etc.

³⁸ http://www.publika.md/interceptari-telefonice-care-ar-putea-crea-un-nou-scandal-politic--nume-citate--filat--vicol--recean--ciocan--strelet-audio_1265141.html.

³⁹ Art. 38 al Legii nr. 59 din 29 martie 2012 privind activitatea specială de investigații.

⁴⁰ <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/2164/Page/5/language/ro-RO/Default.aspx>.

⁴¹ Art. 23 al Legii nr. 59 din 29 martie 2012 privind activitatea specială de investigații și art. 7 alin. (4) a) al Legii nr. 245 din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat.

f. Inițiative legislative relevante

La 17 iulie 2014, Parlamentul a adoptat în primă lectură un proiect de lege menit să combată extremismul.⁴² Potrivit acestui proiect, Serviciul de Informații și Securitate (SIS) va putea obține statutul de autoritate principală de prevenire a activităților extremiste și va putea efectua măsuri speciale de investigații, în baza mandatului de securitate, în afara procedurilor penale. Printre altele, SIS va putea efectua interceptări ale convorbirilor fără garantarea respectării dreptului la viață privată a persoanelor interceptate. Proiectul de lege a fost criticat de Comisia de la Veneția⁴³ din mai multe motive, inclusiv pentru formulări extrem de vagi care permit neinformarea persoanei despre aplicarea măsurilor speciale după finalizarea acestora, lipsa cerinței ca cererea pentru autorizarea securității să se refere la orice justificare a ingerinței în dreptul la viață privată a unei persoane; lista extrem de extinsă de infracțiuni pentru care se eliberează autorizarea de securitate; materialele dosarului privind mandatul de securitate constituie secret de stat, etc.

⁴² Proiectul de Lege nr. 281 privind modificarea unor anumite acte legislative, înregistrate în Parlament pe 9 iulie 2014, disponibil pe <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2388/language/ro-RO/Default.aspx>.

⁴³ Comisia de la Veneția, Opinia nr. 756/2014 din 2 aprilie 2014, CDL-AD(2014)009, disponibilă pe [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2014\)009-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2014)009-e).

Concluzii

Organele de urmărire penală recurg frecvent la interceptarea convorbirilor telefonice, în lipsa unui control judiciar adecvat sau a unui control parlamentar transparent. Despre aceasta vorbesc creșterea cu peste 100% a numărului demersurilor de interceptare depuse de procurori în 2014 și tendința de creștere de 50% a demersurilor în prima jumătate a anului 2015; rata extrem de înaltă, de peste 98%, a autorizărilor date în fiecare an în mod constant de judecători; neinformarea în practică a judecătorilor de instrucție despre rezultatele interceptării de către procurori și, în consecință, neverificarea de către judecător a respectării cerințelor legale de efectuare a interceptării, precum și neinformarea persoanelor comunicările cărora au fost interceptate; lipsa informațiilor oficiale publice referitoare la stocarea și distrugerea înregistrărilor de către procurori; păstrarea de judecătorii de instrucție a rezultatelor interceptării în spații insuficient de securizate; scurgerea rezultatelor interceptării în mass-media; nepublicarea raportului anual privind măsurile speciale de investigație de către Parlament.

În plus, legislația este defectuoasă atunci când permite procurorului să nu comunice părții apărării materialele interceptărilor pe care nu le consideră relevante, precum și atunci când nu obligă judecătorul de instrucție să informeze persoanele ale căror convorbiri au fost interceptate cu încălcarea legislației. De asemenea, inițiativa legislativă care introduce interceptarea convorbirilor telefonice în afara procesului penal, fără respectarea unor garanții procedurale minime, poate duce la încălcări grave ale dreptului la viață privată.

Recomandări

1. Parlamentul:

- Modificarea art. 132⁹ alin. (12) din Codul de procedură penală prin asigurarea accesului egal al părții apărării la toate materialele dosarului penal, inclusiv la acele interceptări pe care procurorul nu le consideră pertinente pentru cauza penală;
- Modificarea art. 132⁵ alin. (7) din Codul de procedură penală prin asigurarea informării tuturor persoanelor care au fost supuse măsurilor special de investigație, inclusiv atunci când măsurile au fost anulate de judecătorii de instrucție ca fiind efectuate cu încălcarea legii;
- Publicarea raportului Procurorului General prezentat Comisiei parlamentare securitate națională, apărare și ordine publică privind efectuarea măsurilor speciale de investigație, în partea ce nu constituie secret de stat;
- Respingerea proiectului de lege nr. 281 din 9 iulie 2014 privind combaterea extremismului sau includerea în acesta a garanțiilor necesare pentru protejarea dreptului la viață privată;

2. Agentul Governamental la CtEDO:

- Elaborarea unui Plan de Acțiuni care să fie prezentat Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru punerea în aplicare a hotărârii CtEDO *Iordachi și alții c. Moldova*;

3. Consiliul Superior al Magistraturii:

- Asigurarea unor spații special amenajate și securizate în toate instanțele de judecată pentru stocarea rezultatelor interceptării convorbirilor;

4. Curtea Supremă de Justiție:

- Elaborarea unei analize detaliate a practicii judecătorești privind aplicarea prevederilor referitoare la interceptarea convorbirilor;

5. Judecătorii:

- Examinarea în fiecare cauză a necesității interceptărilor și caracterul de excepție al acestora, precum și proporționalitatea acestei măsuri cu viața privată a persoanelor, potrivit testului prevăzut de alin. (2) art. 132¹ din Codul de procedură penală;

6. Procuratura Generală:

- Investigarea și publicarea datelor statistice privind cazurile când procurorii nu au informat judecătorii de instrucție despre rezultatele interceptărilor și astfel a fost imposibilă efectuarea controlului judiciar și informarea societății despre măsurile luate pentru redresarea acestei situații;

7. Procurorii:

- Informarea judecătorilor de instrucție cu privire la rezultatul fiecărei interceptări a convorbirilor;
- Informarea părții apărării cu privire la toate rezultatele interceptărilor, nu doar cele considerate relevante de către procuror, în vederea asigurării dreptului la apărare.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova este o organizație non-profit neguvernamentală cu sediul în Chișinău, Republica Moldova. CRJM tinde să asigure o justiție calitativă, promptă și transparentă și respectarea efectivă a drepturilor civile și politice. În realizarea acestor obiective, CRJM combină cercetarea de politici și activitatea de advocacy realizate într-un mod independent și neutru.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova

Str. A. Șciusev 33,
MD-2001 Chișinău,
Republica Moldova
Tel: +373 22 843601
Fax: +373 22 843602
Email: contact@crjm.org
www.crjm.org

Facebook - <https://www.facebook.com/pages/Centrul-de-Resurse-Juridice/192147737476453>

Twitter - <https://twitter.com/CRJMoldova>